

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lapsilisälain 7 §:n ja toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lapsilisälain 7 §:n ja toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n väliaikaisesta muuttamisesta (HE 235/2022 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Ritva Liukonen, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Eva Ojala, sosiaali- ja terveysministeriö
- lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen, Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- lakimies Tiina Äijälä, Kansaneläkelaitos
- erikoistutkija Johanna Närvi, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- toiminnanjohtaja Ulla Siimes, Lastensuojelun Keskusliitto ry
- erityisasiantuntija Anna Järvinen, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- Monimuotoiset perheet -verkosto
- Lapsiperheiden Etujärjestö ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan väliaikaisesti muutettavaksi lapsilisälakia ja toimeentulotuesta annettua lakia. Lapsiperheiden ostovoiman lisäämiseksi joulukuun 2022 lapsilisä maksettaisiin lapsilisän saajille kaksinkertaisena. Toimeentulotukea myönnettäessä ei otettaisi huomioon joulukuussa 2022 maksettavaa kaksinkertaista lapsilisää siltä osin, kuin sen määrä ylittää tavanomaisen lapsilisän määrän. Tämän tarkoituksena on, että perustoimeentulotukea saavat hyötyisivät tuesta täysimääräisesti.

Esitys liittyy valtion vuoden 2022 neljänteen lisätalousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Valiokunnan mietintö StVM 28/2022 vp

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.12.2022 ja olemaan voimassa 31.12.2022 saakka.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Esityksessä ehdotetaan, että joulukuun 2022 lapsilisä maksetaan lapsilisän saajille kaksinkertaisena. Esityksen taustalla on poikkeuksellinen taloustilanne, jossa muun muassa ruoan, energian ja liikkumisen kustannukset kotitalouksille ovat nousseet. Esityksellä halutaan tukea erityisesti lapsiperheitä ja lisätä lapsiperheiden ostovoimaa. Ylimääräisen lapsilisän arvioidaan lisäävän lapsilisän etuusmenoja 112 miljoonalla eurolla.

Hallituksen esityksen ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää kertaluonteista ylimääräistä lapsilisää perusteltuna lapsiperheiden tukemiseksi poikkeuksellisessa taloustilanteessa. Valiokunta kannattaa lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina.

Valiokunta kuitenkin toteaa, että kertaluonteisen ylimääräisen lapsilisän maksaminen ei ole pidemmällä aikavälillä tarkoituksenmukainen eikä riittävä keino kuluttajahintojen nousun kompensoimiseksi ja lapsiperheiden toimeentulovaikeuksien torjumiseksi. Valiokunta on aikaisemmissa kannanotoissaan (mm. StVM 39/2019 vp) kiinnittänyt huomiota siihen, että lapsilisien indeksisuojan puuttumisen vuoksi lapsilisien taso on jäänyt jälkeen kustannustason kehityksestä. Lapsilisän indeksisidonnaisuus turvaisi lapsiperheiden toimeentuloa pidemmällä aikavälillä. Lisäksi valiokunta pitää tärkeänä, että lapsilisäjärjestelmän kehittämisessä otetaan huomioon eri perhetilanteet, kuten lasten vuoroasuminen.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan hintojen nousu on lisännyt köyhien lapsiperheiden määrää, ja köyhyysasteen nousu on kohdistunut etenkin yhden aikuisen lapsiperheisiin. Valiokunta pitää perusteltuna, että pienituloisimmat lapsiperheet on esityksessä huomioitu siten, että toimeentulotukea myönnettäessä tulona ei oteta huomioon joulukuussa 2022 maksettavaa ylimääräistä lapsilisää. Näin ollen myös taloudellisesti vaikeimmassa asemassa olevat perustoimeentulotukea saavat lapsiperheet hyötyvät ylimääräisestä lapsilisästä. Työnteon kannusteiden ja sosiaaliturvajärjestelmän kokonaisuuden kannalta valiokunta pitää kuitenkin tarkoituksenmukaisena, että kuukausittain maksettava lapsilisä otetaan jatkossakin huomioon toimeentulotukea myönnettäessä. Kuukausittain maksettavan lapsilisän huomioon ottamatta jättäminen toimeentulotuessa voisi lisätä toimeentulotuella olevien määrää ja toimeentulokiriippuvuutta.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota siihen, että ylimääräinen lapsilisä kohdistuu kaikille lapsiperheille eli tukea kohdistuu väistämättä myös niille, jotka eivät sitä taloudellisesti tarvitsisi. Valiokunta painottaa, että lapsilisä on universaali lapsesta maksettava etuus, jonka tarkoituksena ei ole kompensoida menoja lapsiperheiden välillä vaan lapsiperheiden ja lapsettomien välillä. Lapsilisä voidaan kuitenkin jättää hakematta vastaavasti, kuten muut sosiaaliturvaetuudet, jos perhe ei koe sitä tarvitsevänsä. Valiokunta pitää lapsiperheköyhyyden vähentämisen kannalta tärkeänä, että toimia etenkin heikossa taloudellisessa asemassa olevien lapsiperheiden toimeentulon parantamiseksi jatketaan.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on lisäksi kiinnitetty huomiota siihen, että lapsilisän määräraikaisen korotuksen saavat myös ne lastensuojelun perhehoitajat, joille Kansaneläkelaitos mak-

Valiokunnan mietintö StVM 28/2022 vp

saa sijoitetun lapsen lapsilisän ja joilla se lasketaan osaksi lapsesta syntyvien kuukausittaisten kulujen korvausta. Valiokunnan saaman tiedon mukaan osa kunnista ja kuntayhtymistä kuitenkin perii perhehoitoon sijoitetun lapsen lapsilisän itselleen kattaakseen muun muassa perhehoidon ostopalvelujen kuluja. Valiokunta pitää tärkeänä, että näissä tilanteissa perhehoitoperheiden kasvaneet elinkustannukset otetaan huomioon kuntien ja kuntayhtymien perhehoitajille maksamissa kulukorvauksissa.

Valiokunta toteaa lopuksi, että vuodenvaihteeseen ajoittuvat useat etuuslainmuutokset aiheuttavat käsittelyn ruuhkautumista Kansaneläkelaitoksessa, mikä saattaa viivästyttää asiakkaiden etuuksien maksuja. Valiokunta painottaa etenkin viimesijaista toimeentuloa turvaavan toimeentulotuen viivytyksettömän käsittelyn tärkeyttä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 235/2022 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen.

Helsingissä 17.11.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

tilapäinen puheenjohtaja Aki Lindén sd
jäsen Kim Berg sd
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Noora Koponen vihr
jäsen Terhi Koulumies kok
jäsen Merja Kyllönen vas
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Heidi Viljanen sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen